

શૌર્ય કથા

— કુમારપાળ દેસાઈ

સવારનો પહોર છે. નદીનો કાંઠો છે.

ભરવાડો ઘેટાંબકરાં ચારે છે. સાથે ફતુ પણ પોતાનાં ઘેટાંબકરાં ચારવા જાય.

ઘેટાં-બકરાં ચરતાં ચરતાં ક્યાંય ચાલ્યાં જાય. સાંજે ભેગાં કરતાં દોડી દોડીને એનો દમ છૂટી જાય !

પણ આ તો ફતુ ! ફતુને એવી કંઈ ચિંતા નહિ ! થાક શું, દોડધામ શું !

પણ ફતુ જુદી દુનિયાનો માણસ હતો. ધંધો બકરા ચારવાનો હતો, પણ દિલ સિપાહીનું હતું. સિપાહી થવાના અરમાન હતા.

તે કોઈ વાર બકરાં-ઘેટાંને પણ લશ્કરની જેમ એક લાકડીએ હાંકે ને બોલે :

‘કૂચ કદમ! કૂચ કદમ! આગે બઢો ! દાંચે ફિરો, બાંચે ફિરો ! હોશયાર સિપાહી, હોશિયાર !’

બકરાં પણ જાણે સમજતાં હોય એમ હારમાં ચાલે. કહે તેમ વળે. કહે તેમ ઊભા રહે.

એક દિવસ ફતુભાઈ તો ટહેલતાં ટહેલતાં નીકળ્યા. સામેથી આવતા ઠાકોર અને રાજગુરુની નજર તેના પર પડી. રાજગુરુએ ધ્યાનથી આ ભરવાડને જોયો. એનું કદાવર શરીર જોયું. બળવાન બાહુની તાકાત માપી. એની તેજસ્વી આંખો ગમી ગઈ.

રાજગુરુએ ઠાકોરને કહ્યું, ‘આ છોકરો બળવાન લાગે છે, એ લશ્કરમાં જોડાય તો જરૂર બહાદુર સેનાપતિ બને.’

ઠાકોરે દૂરથી પોતાના ભણી તાકતા ફતુને બોલાવ્યો. ફતુભાઈ તો પોતાના રોફમાં ટહેલતા રાજા આગળ આવ્યા.

ઠાકોરે પૂછ્યું, ‘કેમ, તારે સિપાઈ બનવું છે?’

ફતુને તો ભાવતું હતું ને વેદે કહ્યું. એણે મોજમાં આવીને કહ્યું, ‘હોવે.’

રાજગુરુ બોલ્યા : ‘તારી તાકાત ને તારો ચહેરો કહે છે કે તું મોટો સૈનિક બનીશ. તારા વતનની સેવા કરીશ.’

રાજગુરુના શબ્દો ફતુના દિલમાં વસી ગયા. એ ભુજમાં જઈને લશ્કરમાં જોડાયો. મનમાં તો એક જ લગની કે મોટો સિપાઈ બનું ને વલો (વહાલું) વતન કચ્છની સેવા કરું.

ફતુની આવડત જોઈને એને અગિયાર સૈનિકની ટુકડીનો ઉપરી બનાવવામાં આવ્યો.

ફતુ તો એક પછી એક હથિયાર ચલાવવામાં નિપુણતા મેળવવા લાગ્યો. એકેએક કામ પૂરી ધગશથી કરવા લાગ્યો.

ધીરે ધીરે ફતુ જમાદાર બન્યો. સહુ એને ‘જમાદાર ફતેમામદ’ કહેવા લાગ્યા. થોડા સમયમાં કચ્છના સેનાપતિ ડોસલવેણનો એ જમણો હાથ બની ગયો.

આ સમયે ભારત અંગ્રેજોનું ગુલામ હતું અને કચ્છની દશા કપરી હતી. રાવ રાયઘણે પ્રજા પર જુલમ વરસાવવા માંડ્યો હતો.

એક તરફ રાવ રાયઘણની જુલમલીલા બેફામ વધવા લાગી. બીજી બાજુ ફતેમામદ પોતાના વીર સાથીઓ સાથે લશ્કર એકઠું કરવા લાગ્યો.

આખરે એણે એક લડાયક સેના તૈયાર કરી. એની મદદથી જમાદાર ફત્તેમામદે રાવને કેદ કર્યો.

રાવના જુલમથી ત્રાસ પામેલી પ્રજાએ જમાદારને પૂરી મદદ કરી. ચારે તરફ જમાદાર ફત્તેમામદની વીરતા વખણાવા લાગી. એની બુદ્ધિ માટે સૌને માન થયું. વીર ફત્તેમામદના રાસડા પણ રચાયા.

એક ગરીબ, અભણ બકરાં ચારનાર કચ્છની પ્રજાનો મુક્તિદાતા બન્યો.

અંગ્રેજોની લશ્કરી કેળવણી પામેલા સૈનિકો પણ જમાદાર ફત્તેમામદના સૈનિકો સામે પરાજય પામતા.

ફત્તેમામદે આખા કચ્છમાં સત્તા સ્થાપી, એની વીરતા ને ચતુરાઈનાં ચોતરફ ગુણગાન થવા લાગ્યાં. એ ધારે તો કચ્છનો ધણી બને તેમ હતું, પણ આટલી વિશાળ સત્તા હોવા છતાં ફત્તેમામદ કચ્છનો રાજા ન બન્યો. એને મન રાજ્ય મહાન હતું. આથી તેણે પોતાની બેઠક સિંહાસન પર નહીં. પણ ઘોડા ઉપર જ રાખી.

આમ, બકરાં ચારનારો અભણ છોકરો પોતાની ધગશથી કચ્છનો સાહસવીર જમાદાર ફત્તેમામદ બની શક્યો.

ગાંધીજીની નિર્ભયતા

સત્યાગ્રહ આંદોલન ખૂબ જોરશોરથી ચાલી રહ્યું હતું. અંગ્રેજ સરકાર ગાંધીજીના આંદોલનથી પરેશાન હતી. એક અંગ્રેજ અધિકારીએ ગુસ્સાથી આવેશમાં આવીને ત્યાં સુધી કહી દીધું : “જો ગાંધી મને ક્યાંક મળી જા તો હું તેને ગોળીએ દઈ દઈ” ગાંધીજી સુધી પણ આ વાત પહોંચી. તેઓ બીજા દિવસે સવારમાં તે અંગ્રેજના ઘરે એકલા જ પહોંચી ગયા. તે સમયે તે અંગ્રેજ ઊંઘી રહ્યો હતો. જાગ્યા ત્યારે મુલાકાત થઈ.

“હું ગાંધી છું. તમે મને મારવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી છે ને. હું તમારી પાસે એટલા માટે આવ્યો છું કે તમે તમારું કામ સુવિધાથી કરી શકો” ગાંધીજીના આ શબ્દો સાંભળીને તે અંગ્રેજને પસીનો વળી ગયો, તેના હૃદયનું પરિવર્તન થયું. મારવાની વાત તો દૂર, ત્યાર બાદ તે અંગ્રેજ ગાંધીજીનો પરમ ભક્ત બની ગયો. આવા નિર્ભય હતા મહાત્મા ગાંધી.